

KOLLEKTİF YATIRIM KURULUŞLARI NEDİR?

Tasarruf sahipleri ihraççı şirketlerden, aracı kuruluşlardan ya da menkul kıymet borsalarından menkul kıymet almak suretiyle tasarruflarını değerlendirebilirler. Ancak menkul kıymetlere yatırım yapmak bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir. Ayrıca bireysel birikimler genelde yeterli büyüklüğe ulaşamadıklarından bunlarla oluşturulan portföyler de riskli portföylerdir. Bu risk anapara bakımından söz konusu olabileceği gibi portföyün getirisi açısından da söz konusu olabilir. Bu nedenle sermaye piyasasında kollektif yatırım kuruluşları olarak adlandırılan yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları yaratılmıştır.

Kollektif yatırım kuruluşları, hukuki yapılarına göre ayrı ve bağımsız bir tüzel kişilik olarak kurulduklarında yatırım ortaklığı, başka bir tüzel kişilik tarafından bir sözleşme çerçevesinde kurulduklarında ise yatırım fonu olarak adlandırılır.

Amaç ve ekonomik fonksiyon olarak birbirine benzemekle beraber, çalışma biçimleri ve yatırımcılara sundukları hizmet bakımından yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Bu kitapçıkta yatırım fonuna yatırımın temel noktalarını, yatırım fonunun nasıl çalıştığını, yatırım yapmadan önce hangi faktörler ile ilgilenilmesi gerektiğini ve olası tehlikelerden nasıl sakınılacağı açıklanmaktadır.

YATIRIM FONU NEDİR?

Yatırım fonunun tanımını yapmadan önce portföyün ne olduğunun ortaya konmasında fayda vardır. Portföy geniş anlamıyla bir kişinin ya da kuruluşun sahip olduğu varlıkların tümünü ifade eder. Bu kitapçığın kapsamına giren ve dar anlamıyla portföy ise sermaye piyasası araçları ve kıymetli madenlerden oluşan varlık grubudur. Yatırım fonları halktan topladıkları paralar karşılığı, hisse senedi, tahvil gibi sermaye piyasası araçlarından ve kıymetli madenlerden oluşan portföyleri yönetirler. Her bir yatırımcı fonun sahip olduğu portföyün bir kısmını temsil eden katılma belgesini alarak fona ortak olurlar.

FON NASIL GELİR GETİRİR?

Üç yoldan fon yatırımınızdan para kazanabilirsiniz.

- İlk olarak fon sahip olduğu menkul kıymetlerden kar payı, faiz olarak menkul kıymetlerden gelir elde eder. Fon elde ettiği bütün gelirini fon portföy değerine yansıtır.
- Fonun sahip olduğu menkul kıymetlerin fiyatı artabilir. Eğer fon fiyatı yükselen bu menkul kıymeti satarsa sermaye kazancı elde eder. Fon elde ettiği bu sermaye kazancını veya zararını fon portföy değerine yansıtır.
- Eğer yatırım fonu fiyatı yükselen menkul kıymeti satmıyor elinde tutuyorsa katılma belgelerinin fiyatı artar. Yüksek fon toplam değeri yatırımınızın yüksek değerli olduğunu gösterir. Eğer katılma belgenizi satarsanız kar elde edersiniz.

Böylece yatırımcılar katılma belgelerini sattıklarında, yatırım fonlarının portföyünde o ana kadar gerçekleşen değer artışlarından/azalışlarından paylarını alırlar. Ülkemizde yatırım fonlarının yıl sonlarında ayrıca kar payı dağıtmaları söz konusu değildir.

KATILMA BELGESİ NEDİR?

Katılma belgesi, yatırımcının fon portföyüne ortak olmasını sağlayan bir belgedir. Yatırım fonlarındaki katılma belgelerini, şirketlerin hisse senetlerine benzetebiliriz. Nasıl yatırımcılar, hisse senedi alarak şirketlere ortak olurlar ve o şirketler üzerinde hak sahibi olurlar ise, benzer şekilde yatırım fonlarında da katılma belgesi ile fon portföyüne ortak olunur. Ancak, hisse senedi sahipleri şirket yönetimine katılabilirken, katılma belgesi sahiplerinin fon yönetimine katılma hakları yoktur. Katılma belgesi satın alan yatırımcılar belgelerinin fiziki teslimini isteyebilecekleri gibi fon nezdinde saklanmasını da isteyebilirler.

KATILMA BELGELERİ NASIL ALINIP SATILIR

Katılma belgesi satın alınması veya fona iadesinde, Kurucunun izahnamede ilan edeceği katılma belgesinin alım satımının yapılacağı yerlere başvurularak alım satım talimatı verilir.

Bunun dışında Kurucunun veya fon katılma belgesi alım satım aracılık sözleşmesi imzaladığı Aracı Kuruluşların telefon ve internet bankacılığı ile ATM sistemleri aracılığıyla da katılma belgesi alım satım talimatı verilebilir. Yatırım fonu katılma belgeleri gün içinde belli saatler içinde alınıp satılır.

KATILMA BELGELERİNİN HANGİ FİYAT ÜZERİNDEN ALINIP SATILIR

Öncelikle şunu belirtmek gerekir. Fiyatlama ilkesi olarak B tipi likit fonlar için “tarihi fiyatlama”, bu fonların dışındaki fonlar içinse “ileri fiyatlama” yöntemi uygulanmaktadır. Bu yöntemlerin esasları aşağıda yer almakta ve örnekle açıklanmaktadır.

B Tipi Likit Fonlar için:

Katılma belgesi satın almak veya elden çıkarmak isteyen yatırımcılar, Kurucunun izahnamede ilan edeceği katılma belgesinin alım satımının yapılacağı yerlere iş günlerinde başvurarak, içtüzükte belirtilmiş olan esaslara göre saptanan fiyat üzerinden alım ve satımda bulunabilir.

Ancak bazı fonlarda belgeyi paraya çevirebilmek için belge sahibinin, bir ya da iki gün (bu süre daha fazla olabilir) öncesinden fona bildirimde bulunması gerekmektedir. Uygulamada katılma belgesi satış ihbar formu olarak bilinen bu husus, fonun nakit pozisyonunu ayarlayabilmesi bakımından kurucunun tercihine bağlı olarak belirlenmekte ve ilan edilen izahname ile yatırımcılara duyurulmaktadır.

A Tipi Fonlar ile B Tipi Likit Fonlar dışındaki B Tipi Fonlar için:

Bu Fonlar içinse ileri fiyatlama olarak adlandırılan bir fiyatlama sistemi kullanılır. Bu sistemin genel ilkeleri şu şekildedir.

*** Alım Talimatları**

Yatırımcıların İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'ye (Bu saat içtüzükte belirtilmesi şartıyla kurucu tarafından piyasaların kapanma saatine kadar uzatılabilir. Örneğin 14 veya 15 gibi. Aşağıda geçen saatlerde 12 olarak belirtilen tüm saatler için de aynısı geçerlidir) kadar verdikleri katılma belgesi alım talimatları talimatın verilmesini takip eden ilk hesaplamada bulunacak pay fiyatı üzerinden yerine getirilir.

İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'den sonra iletilen talimatlar ilk pay fiyatı hesaplamasından sonra verilmiş olarak kabul edilir ve izleyen hesaplamada bulunan pay fiyatı üzerinden yerine getirilir.

İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın kapalı olduğu günlerde iletilen talimatlar ilk hesaplamada bulunacak pay fiyatı üzerinden gerçekleştirilir.

*** Alım Bedellerinin Tahsil Esasları**

Alım talimatının verilmesi sırasında, talep edilen katılma belgesi bedelinin Kurucu tarafından tahsil edilmesi esastır. Kurucu, talimatın verilmesi sırasında, alış işlemine uygulanacak fiyatın kesin olarak bilinmemesi nedeniyle, katılma belgesi bedellerini en son ilan edilen satış fiyatına en fazla %20 ilave marj uygulayarak tahsil edebilir. Belirlenen marj tüm yatırımcılara aynı oranda uygulanmak zorundadır. Ayrıca, katılma belgesi bedellerini işlem günü tahsil etmek üzere en son ilan edilen fiyata marj uygulanmak suretiyle bulunan tutara eş değer kıymeti teminat olarak kabul edebilir.

Alım talimatının karşılığında tahsil edilen tutar o gün için yatırımcı adına nemalandırılmak suretiyle yukarıda belirlenen esaslar çerçevesinde, katılma belgesi alımında kullanılır.

*** Satım Talimatları**

Yatırımcıların İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'ye kadar verdikleri katılma belgesi satım talimatları talimatın verilmesini takip eden ilk hesaplamada bulunacak pay fiyatı üzerinden yerine getirilir.

İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'den sonra iletilen talimatlar ilk fiyat hesaplanmasından sonra verilmiş olarak kabul edilir ve izleyen hesaplamada bulunan pay fiyatı üzerinden yerine getirilir.

İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın kapalı olduğu günlerde iletilen talimatlar ilk hesaplamada bulunacak pay fiyatı üzerinden gerçekleştirilir.

*** Satım Bedellerinin Ödenme Esasları**

Katılma belgesi bedelleri; iade talimatının, İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'ye kadar verilmesi halinde, talimatın verilmesini takip eden 1 veya 2. işlem gününde (Bu süreler fonun nakit durumu göz önüne alınarak kurucu tarafından belirlenir.), iade talimatının İMKB Hisse Senedi Piyasası'nın/ Tahvil ve Bono Piyasası'nın açık olduğu günlerde saat 12'den sonra verilmesi halinde ise, talimatın verilmesini takip eden 2 veya 3. işlem gününde (Bu süreler fonun nakit durumu göz önüne alınarak kurucu tarafından belirlenir.) yatırımcılara ödenir.

FİYATLAMAYA İLİŞKİN ÖRNEKLER

B TİPİ LİKİT FON YATIRIMCISI İÇİN

Yatırımcının bugün adeti 10.000 TL'ndan (söz konusu fiyat fonun dün akşam hesapladığı alış/satış fiyatıdır) 100 adet katılma belgesi satın almak istediğini düşünelim. Eğer dolaşımdaki pay sayısı ve fonun işlem saatleri uygunsa

ve yatırımcının elinde veya hesabında 10.000 TL * 100 adet=1.000.000 TL mevcutsa yatırımcının alım talebi karşılanacaktır. Yatırımcının sahip olduğu katılma belgelerini paraya çevirmek istemesi halinde ise vereceği satım talimatı o gün geçerli olan alım satım fiyatı üzerinden nakde dönüştürülerek hesabına geçilir.

A TİPİ FONLAR İLE B TİPİ LİKİT FONLAR DIŞINDAKİ B TİPİ FONLAR İÇİN

Yatırımcı bugün satın almak veya satmak isteyeceği yatırım fonu katılma belgesi adetini belirtir. Ancak yatırım fonunun alım fiyatını bilmez, bu nedenle dünkü fon fiyatına en fazla %20 marj ekleyerek (bu marj kurucu tarafından içtüzük ile belirlenir ve tüm yatırımcılara aynı uygulanır) alım talebini kurucuya iletir. Alış emrinin saat 12:00'ye kadar verilmesi halinde işlem bu akşam belli olacak fiyat üzerinden yapılır. Eğer emir saat 12:00'den sonra verilmişse alış fiyatı bir sonraki günün akşamı belli olacak fiyattır.

Alış talebi verildiğinde fon kurucusuna iletilen nakit alış talimatının gerçekleşeceği zamana kadar repo ve benzeri sabit getirili araçlarda kurucu nezdinde nemalandırılır.

Sayısal örnek vermek gerekirse; 20.09.2001 tarihinde, birim fiyatı 10.000 TL olan bir fondan 100 adet satın almak istedik. Bu durumda talep ettiğimiz fon miktarının (10.000*100=1.000.000 TL) en fazla %20'i (bir kez daha hatırlatalım bu marj kurucu tarafından içtüzük ile belirlenir ve tüm yatırımcılara aynı uygulanır) fazlasını yani 1.200.000 TL'nı kurucuya veririz. Bu tutar fon fiyatının belli olacağı yarına kadar nemalandırılır. Yarına kadar yani 21.09.2001 tarihine kadar nemalanan miktarla birlikte paramızın 1.300.000 TL'na çıktığını ve yine yarın (21.09.2001) olduğunda fon fiyatının ise 11.000 TL olarak açıklandığını düşünelim. Bu durumda ise ödememiz gereken para miktarı 11.000*100=1.100.000 TL olacaktır. Artan paramız 200.000 TL hesabımızda kalacaktır. Eğer talebimizi 12'den sonra verirsek 22.09.2001 tarihinde açıklanan fon fiyatını baz alarak işlemimiz yapılacaktır. Alım talebinin pay sayısı olarak değil de tutar olarak verilmesi halinde hesabımızda bulunan para ile nemasına karşılık gelen para tutarına karşılık gelen pay sayısı ile alım yapılır. Satış yapılmak istendiğinde de ise nemalandırma dışında durum aynıdır. Satışta nemalandırma yapılmaz. Takas süresi ve fonun nakit yapısı dikkate alınarak fonun içtüzükle belirlendiği günde, işlem günündeki satış fiyatı baz alınarak belirlenen tutar yatırımcıya ödenir.

* Komisyon Uygulaması

Katılma belgelerinin tasarruf sahipleri tarafından fona geri satımında elde tutma dönemine bağlı olarak komisyon uygulayabilir. Örneğin; 2 gün elde tutanlardan % 0,5 veya 3-5 gün arasında elde tutanlardan % 0,2, daha fazla süre ile elde tutanlardan komisyon alınmaz. Söz konusu komisyonlar tahsil edildikleri gün fona gelir kaydedilir.

KATILMA BELGELERİNİN FİYATLARI NASIL HESAPLANIR?

Fona iştiraki sağlayan katılma belgesinin fiyatı kurucu tarafından her işgünü itibariyle hesaplanmakta ve izleyen gün yapılan katılma belgesi alış satışlarında bu fiyat uygulanmaktadır. Hesaplamalarda aşağıdaki prosedür takip edilmektedir:

- Değerleme gününde portföyde bulunan varlıkların işlem gördükleri, alınıp satıldıkları borsalarda oluşan fiyatları dikkate alınarak fon portföy değeri hesaplanmakta,
- Fon portföy değerine fonun alacakları eklenmek ve borçları düşülmek suretiyle fonun toplam değeri belirlenmekte,
- Fon toplam değeri, değerlendirme gününde tedavülde olan pay sayısına bölünmek suretiyle birim katılma belgesi fiyatına ulaşılmaktadır.

Örnek; Eğer 10 milyon TL'nizi katılma belgesi başına toplam değeri 100.000 TL olan bir fona yatırırsanız 100 adet katılma belgesi alabilirsiniz. Eğer katılma belgesi başına fon toplam değeri 90.000 TL'ye düşerse (çünkü fon portföyü düşmüştür) hala 100 adet katılma belgeniz vardır, fakat yatırımınızın değeri şimdi 9 milyon TL'ye düşmüştür. Eğer katılma belgesinin fiyatı 110.000 çıkarsa, yatırımınız 11.000.000 TL'ye çıkar (bu örnekte alım satım komisyonunun olmadığı varsayılmıştır.) Yukarıda belirtilen işlemlerin yapılması esnasında fonun portföyünde bulunan varlıklardan elde edilen faiz, temettü, alım satım kazancı ve günlük değer artışları aynı gün fona gelir olarak kaydedilmekte dolayısıyla katılma belgelerinin hergün için hesaplanan pay fiyatına yansıtılmaktadır. Bu surette belirli bir tarihte fondan ayrılan yatırımcı o güne kadar fonun kazancında (zararından) kendi payına düşen miktarı almış olmaktadır.

KATILMA BELGESİNİN FİYATI NASIL ÖĞRENİLİR?

Katılma belgesi birim pay fiyatı, her işgünü itibariyle belgelerin alınıp satıldığı adreslerde ilan edilir. Ayrıca günlük gazetelerin ekonomi sayfalarında fon fiyatlarını bulabilirsiniz. Ancak gazetede ilan edilen fiyatın işlem günündeki değil bir gün öncesinin fiyatı olduğuna dikkat edilmelidir. Gazetelere ilave olarak bazı fon kurucularının interaktif telefon hatlarından veya internet adreslerinden fonların günlük fiyatlarını öğrenebilirsiniz. Haftalık ekonomi

dergilerinde ise fonların haftalık performansları yer almaktadır. Sahip olduğunuz fonun katılma belgesine bakarken fonun tam ismini bulmayı unutmayın. Çünkü bazı fon kurucularının birden fazla fonu olduğundan hepsine farklı bir isim verilmektedir. **YATIRIM FONLARINA HAKİM OLAN TEMEL İLKELER NELERDİR?** Yatırım fonlarına hakim olan temel ilkeler şunlardır:

Riskin Dağıtılması İlkesi

Bu ilke sayesinde yatırım fonlarının, bireylerin kendi imkanları ile sağlayamayacakları ölçüde riski dağıtmaları mümkündür. 100 milyon TL'niz olduğunu düşünelim. Siz bu para ile (Borsa'da hisse senetlerinin belirli miktarların -lot- altında işlem görememesi nedeniyle) ancak bir kaç hisse senedine yatırım yapabilirsiniz ve bu durum sizin riskinizi artırır. Örneğin, hisse senedini satın aldığınız 2 şirketin mali durumunun bozulması ve hisse senetlerinin fiyatlarının düşmesi ihtimali, 25 ayrı şirkete ait hisse senedinin fiyatlarının birden düşmesi ihtimalinden çok daha yüksektir. Yatırım fonları ise binlerce kişiden para toplayarak, trilyonlarca TL'lik portföyler oluşturabilir, bu sayede çok daha fazla sayıda hisse senedine ve bu arada daha başka yatırım araçlarına örneğin tahvil ve bonolara yatırım yaparak, hisse senedi fiyatlarındaki herhangi bir düşüş anında bundan en az derecede etkilenme şansına sahip olurlar. Profesyonel Yönetim

Menkul kıymet piyasaları nitelikleri itibarıyla belirli bir bilgi birikimini gerektiren teknik piyasalar olup, bu piyasada oluşan gelişmelerin yakından takip edilmesi gerekir. Doğal olarak bireylerin böylesi bir takibi düzenli olarak yapmaları ve bu piyasalarda oluşan gelişmelerin menkul kıymet fiyatlarına etkilerini tahmin edip ona göre zamanında tavır alabilmeleri zordur. Yatırım fonları ise çok fazla sayıda kişiden para toplamak suretiyle yüksek miktarlarda portföyler oluşturduklarından, gerekli donanım ve menkul kıymet piyasalarıyla ilgili yetmiş elemanlara sahip olabilirler. Bu sayede piyasalarda gözlemlenen hareketlerin ne anlama geldiğini sürekli bir şekilde takip ederek gerekli işlemleri (alım/satım gibi) gerçekleştirirler.

Menkul Kıymet Portföyü İşletmek

Yatırım fonları, bazı kısıtlamalar içerisinde nakit ve kıymetli madenlere de yatırım yapabilmekle beraber, temel amaçları menkul kıymet alıp satmak ve alım satımlar arasında oluşan olumlu fark ile bu menkul kıymetlerin kar payları ve faizlerinden gelir sağlamak olan kuruluşlardır.

İnançlı Mülkiyet

Yatırım fonları inançlı mülkiyet esasına dayanır. İnançlı mülkiyet esasında fona inançlı olarak fon kurucusu sahiptir. Tasarruf sahipleri ise fonla ilgili muameleleri yapma yetkisini kurucuya verirler. Bu yetki devri fon içtüzüğü ile olur. Kurucu, fonu bu sözleşme (içtüzük) çerçevesinde ve tasarruf sahiplerinin haklarını koruyarak yönetmek/yönetmek zorundadır.

Mal Varlığının Korunması

Fon tüzel kişilik sahibi olmamakla beraber fonun mal varlığı kurucudan ayrıdır. Ayrıca Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca, fon malvarlığı rehnedilemez, teminat gösterilemez ve üçüncü kişiler tarafından haczedilemez. Yani fon malvarlığının korunması kanun ile güvence altına alınmıştır.

YATIRIM FONLARI NE GİBİ AVANTAJLAR SAĞLAMAKTADIR?

- Tasarrufçunun ortaya koyduğu sermayesi yani tasarrufu, profesyonel ve güvenilir yöneticiler tarafından yönetilmektedir.
- Yatırım fonu portföyüne alınabilecek menkul kıymetlerin sabit getirili, dövizde endeksli ve hisse senedi gibi araçlarla çeşitlenmesi nedeniyle riskin en aza indirilmesi mümkün olabilecektir.
- Menkul kıymetlerin değerlendirilmesi ve kontrolü ile kupon, faiz ve temettü tahsili fon yönetimince yapılacağından vade takibi, tahsil etme gibi zaman ve kaynak kullanımını gerektiren işlemlerden korunabilecektir.
- Küçük tasarruflarla temin edilemeyecek kazanç potansiyeli yüksek menkul kıymetlere yatırım yapılmasına olanak sağlayacaktır.

- Fon portföyündeki değer artışlarının portföy değerine günlük olarak yansıtılması nedeniyle işlemiş gelir ile birlikte gerek ihtiyacı kadar gerekse tamamını istendiği anda paraya çevirebilecektir.
- Portföye büyük montanlı alım satımlar nedeniyle zaman ve para tasarrufu sağlamaktadır.
- Bazı yatırım fonları, katılma belgesi üzerinden çek yazabilme imkanı sağlamaktadırlar.

BİR YATIRIM FONUNA AİT TEMEL BİLGİLER HANGİ BELGELERDEN ELDE EDİLİR?

Yatırım fonuna yatırım yapmadan önce fon hakkında bilgiler alacağınız kaynaklar vardır. Bu bilgileri fonun kendisinden veya kullandığınız aracı kurumdan isteyin ve yatırıma karar vermeden önce mutlaka okuyun. Böylece yatırım fonu katılma belgesini satın almadan önce sizin için doğru bir fon olduğuna emin olun.

Yatırım fonlarının katılma belgelerinin halka arzı sırasında ve sonrasında yatırımcılar ihtiyaç duydukları bilgileri aşağıdaki belgelerden elde edebilirler.

İçtüzük

Yatırım fonlarının içtüzükleri, yatırım fonu katılma belgesi sahibi ile kurucu (fonu kuran tüzel kişi), saklayıcı (fon portföyünde yer alan menkul kıymetleri saklayan kurum) ve yönetici (fon portföyünü yöneten kuruluş) arasında fon portföyünün yönetilmesini ve saklanmasını konu alan sözleşmedir. İçtüzükte fonun adı, adresi, kuruluş amacı, portföy yönetimine ilişkin esaslar, yatırım sınırlamaları, katılma belgelerinin satışına ve geri satın alınışına ilişkin esaslar v.b. bilgiler yer alır.

İzahname

İzahname, katılma belgelerinin halka arzı sırasında hazırlanır. Fonun satış dökümanıdır. İzahnemelerde fona ait temel bilgiler (fonun kurucusu, kurucu ve fonun adresi, fon katılma belgelerinin alınıp satılacağı yerler, fon yöneticilerinin kimler olduğu, sermaye piyasası alanındaki tecrübeleri, fonun yatırım stratejisi, yatırım sınırlamaları, yaptığı harcamalar, portföy yapısı, ilgili vergi düzenlemeleri v.b.) bulunur. İzahnameler halka arz öncesinde Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilir, ayrıca katılma belgelerinin alım satımının yapıldığı yerlerde tasarruf sahiplerinin incelemesi için hazır bulundurulur.

Sirküler

Sirküler de izahname gibi katılma belgelerinin halka arzı sırasında hazırlanır ve fona ait temel bilgileri (fonun kurucusu, kurucu ve fonun adresi, fon katılma belgelerinin alınıp satılacağı yerler, fon yöneticilerinin kimler olduğu, sermaye piyasası alanındaki tecrübeleri, fonun yatırım stratejisi, yatırım sınırlamaları, yaptığı harcamalar, portföy yapısı, ilgili vergi düzenlemeleri v.b.) içerir. Sirkülerler, halka arz öncesinde Türkiye çapında yayın yapan en az iki gazetenin Türkiye baskısında ilan edilir.

Fon Mali Tabloları

Yatırım fonlarının bir önceki yılla karşılaştırmalı olarak düzenlenmiş bilanço ve gelir tablosu, fon portföy değeri tablosu ve fon toplam değeri tablosu ile bu tablolara ilişkin bağımsız denetçi raporları Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilir ve katılma belgelerinin alınıp satıldığı yerlerde müşterilere açıklanır. Fonların 6 aylık (Ocak-Haziran dönemi) bilanço ve gelir tablosu, fon portföy değeri tablosu ve fon toplam değeri tablosu ile bu tablolara ilişkin bağımsız denetçi raporunun özeti ise katılma belgelerinin alınıp satıldığı yerlerde müşterilere açıklanır.

Aylık Raporlar

Aylık raporlar her ayı takip eden 15 gün içinde, ay içerisindeki menkul kıymet ve katılma belgesi hareketleri ile fonun geçmiş performansına ilişkin bilgileri içerecek şekilde hazırlanır. Söz konusu rapor fon kurucusunun merkezinde ve katılma belgesinin satışı yapılan yerlerde yatırımcının incelemesi için hazır bulundurulur.

Günlük Gazete Ve Periyodik Dergiler

Pek çok günlük gazetede düzenli olarak yatırım fonu katılma belgelerinin fiyatları ilan edilir. Periyodik ekonomi dergilerinde ise yatırım fonlarının dönemsel getirilerini karşılaştırmalı olarak bulmak mümkündür. Ayrıca, gazete ve dergilerde, fonlarla ilgili haberlere

(kurulan/katılma belgeleri halka arz edilen fonlar, fon portföy yöneticileri ile ilgili bilgiler v.b.) de yer verilmektedir. Kurulumuzun aylık bülteninde ise bütün yatırım fonlarının son ay itibarıyla portföy yapısı ve aylar itibarıyla portföy dağılımı hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

YATIRIM FONLARI NERELERE YATIRIM YAPABİLİR?

Sermaye Piyasası Kurulu'nun düzenlemeleri çerçevesinde yatırım fonlarının yatırım yapabileceği araçlar şunlardır:

- Türkiye'de kurulmuş şirketlerin hisse senetleri, özel ve kamu borçlanma senetleri (tahvil, bono gibi),
- Yabancı özel ve kamu sektörü borçlanma senetleri ve hisse senetleri,
- Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bunlara dayalı olarak ihraç edilmiş ve borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçları,
- Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülebilecek diğer sermaye piyasası araçları,

Fon portföyleri, içtüzüklerinde hüküm bulunmak ve Tebliğ ile belirlenen sınırlar saklı kalmak kaydıyla, yukarıda sayılan araçlardan her biri esas alınarak oluşturulabileceği gibi varlık türleri itibarıyla karma da olabilecektir.

Yatırım fonunun kazancı portföyünde bulundurduğu varlıkların getirisine bağlı olduğundan yatırımcıların fonun türü ve tipi, bir başka deyişle portföy bileşimi hakkında bilgi sahibi olduktan sonra yatırım yapacakları fonu seçmeleri uygun olacaktır.

FON TİPİ NEDİR?

Yatırım fonları iki tipte kurulabilir. A Tipi ve B Tipi. A Tipi yatırım fonlarının portföylerinin en az aylık ortalama bazda, % 25'i Türk şirketlerinin hisse senetlerinden oluşur. B Tiplerinin portföylerinde böyle bir sınırlama yoktur. Fonların A veya B Tipi olması konusunda önemli olan nokta A Tipi fonlara vergi avantajı tanınmasıdır.

FON TÜRÜ NEDİR?

A ve B tipi olarak vergisel anlamda yapılan tip sınıflamasına ilave olarak bir de tür kavramı geliştirilmiştir. Bu uygulamanın amacı ise farklı portföy yapılarına sahip fonlar oluşturulmak yolu ile farklı yatırımcı tercihlerine hitap edebilmektir.

Portföye alınacak menkul kıymetler göz önünde bulundurularak, 11 ayrı yatırım fonu türü tanımlanmıştır. Bunlar; Tahvil ve bono fonu, Hisse senedi fonu, Sektör fonu, İştirak fonu, Grup fonu, Yabancı menkul kıymetler fonu, Altın ve diğer kıymetli madenler fonu, Değişken fon, Karma fon, Likit fon ve Endeks fondur.

Bu çerçevede fonun tipi vergileme açısından yatırımcıya bilgi verirken, türü portföyün ağırlıklı olarak hangi varlıklardan oluştuğunu göstermektedir.

Fonlar aşağıda belirtilen türlerde kurulabilir:

Fon portföyünün en az % 51'ini devamlı olarak,

- Kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçlarına yatırmış fonlar "Tahvil ve Bono Fonu",
- Türkiye'de kurulmuş ortaklıkların hisse senetlerine yatırmış fonlar "Hisse Senedi Fonu",
- Belirli bir sektörü (örneğin, çimento, tekstil gibi) oluşturan ortaklıkların menkul kıymetlerine yatırmış fonlar "Sektör Fonu",
- Kurucunun iştiraklerince çıkarılmış menkul kıymetlere yatırım yapan fonlar "İştirak Fonu",
- Belli bir topluluğun (Koç Topluluğu, Sabancı Topluluğu gibi) menkul kıymetlerine yatırım yapan fonlar "Grup Fonu",
- Yabancı özel ve kamu sektörü menkul kıymetlerine yatırmış fonlar, "Yabancı Menkul Kıymetler Yatırım Fonu",
- Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarına yatırmış fonlar "Altın ve Diğer Kıymetli Madenler Fonu",

Portföyünün tamamı;

- Hisse senetleri, borçlanma senetleri, altın ve diğer kıymet madenler ile bunlara dayalı sermaye piyasası araçlarından en az ikisinden oluşan ve her birinin değeri fon portföy değerinin %20'sinden az olmayan fonlar "Karma Fon",
- Vadesine 90 günden az kalmış sermaye piyasası araçlarından oluşan fonlar "Likit Fon",
- Portföy sınırlamaları itibariyle yukarıdaki türlerden herhangi birine girmeyen fonlar "Değişken Fon",

Portföyünün en az %80'i devamlı olarak;

Baz alınan ve Kurul tarafından uygun görülen bir endeksin değeri ile fonun birim pay değeri arasındaki korelasyon katsayısı (ilişki/paralellik) en az %90 olacak şekilde, endeks kapsamındaki menkul kıymetlerin tümünden ya da örnekleme yoluyla seçilen bir kısmından oluşan fonlar "ENDEKS FON", olarak adlandırılır.

Yukarıdaki sayılanlar dışında da, içtüzüklerde belirtilmek suretiyle, oluşturulacak portföy yönetim stratejilerine uygun fon türleri, Kurul'ca uygun görülmesi koşuluyla belirlenebilir.

KİMLER FON KURABİLİR?

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenmiş esaslara uyan bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri ve Kanunlarında engel bulunmayan emekli ve yardım sandıkları Kurul'dan izin almak koşuluyla fon kurup yönetebilirler. Buna göre bankalar aracı kurumlar, sigorta şirketleri, SSK, Emekli Sandığı, Bağkur, OYAK ve özel emeklilik kuruluşları fon kurup yönetebilmektedirler.

Kurucu, tüzel kişiliği olmayan fonun, riskin dağıtılması ve inançlı mülkiyet esaslarına göre belge sahiplerinin haklarını koruyacak şekilde yönetim, temsil ve saklanmasından sorumludur. Portföyün kurucu tarafından yönetilmiyor olması bu sorumluluğu kaldırmaz.

Kurucu mevzuat ve fon içtüzüğünde belirtilen sınırlar içinde kalmak üzere fon portföyünü dilediği gibi oluşturabilmekte ve daha sonra değiştirebilmektedir

Sermaye Piyasası Kurulu'na, resmi dairelere, katılma belgesi sahiplerine ve fon adına üçüncü şahıslara karşı fonu, kurucu temsil eder.

FON PORTFÖYÜNÜ KİM YÖNETİR?

Fon, kurucunun belirleyeceği bir yönetici (SPK'dan portföy yöneticiliği yetki belgesi alan aracı kurumlar ile portföy yönetimi şirketleri yönetici olabilir) ile yapılan portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde yönetici tarafından yönetilir. Fon portföyünün yönetilmesi amacıyla portföy yönetim hizmeti ücreti alınır.

Portföy yönetim sözleşmesinde yönetici kuruluşun ve fon kurucusunun ünvanı, sözleşme süresi, yöneticinin alacağı ücretin tutarı ve ödeme koşulları, portföy yönetim ilkeleri gibi hususlar yer alır.

PORTFÖY YÖNETİMİ NEDİR?

Bir portföyün yönetilmesi, mevzuatın ve içtüzüğün izin verdiği sınırlar dahilinde, portföye varlık (hisse senedi, tahvil, bono v.b.) alınıp satılması ve bu varlıkların getirilerinin (faiz, kar payı gibi) tahsil edilmesi faaliyetleridir. Varlıkların alınıp satılması kararlarına dayanak teşkil eden her türlü araştırma ve analiz gibi faaliyetler de portföy yönetiminin kapsamına girer.

YATIRIM FONUNA YATIRIM YAPILIRKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR?

- Yatırım fonuna yatırım yaptığınızda bir risk aldığınızı unutmayın. Çünkü fon tarafından alınan menkul kıymetlerin değeri artabileceği gibi düşebileceği için yatırım yaptığınız ana paranın bir kısmını kaybedebilirsiniz. Her farklı türdeki fonun farklı riskleri vardır. Genellikle potansiyel olarak yüksek getiri, yüksek kayıp yani yüksek risk demektir.
- Yatırımdan önce ilgilendiğiniz fonun amacının ve riskinin sizinkine ne kadar uyup uymadığına karar vermek gerekir. Buna karar vermek için bir yatırım danışmanına veya yatırım dergilerine ihtiyacınız olabilir.
- Bankalar kendi adlarını taşıyan fonlar satmaktadır. Fakat bankalarda satılan fonları mevduat ile karıştırmayın. Mevduatda garanti varken banka fonlarında diğer yatırım fonlarında olduğu gibi garanti yoktur.

- Genel olarak tüm menkul kıymet yatırımlarında özel olarak da yatırım fonlarına yapılan yatırımlarda, geçmiş dönemde o menkul kıymetin ya da yatırım fonunun elde ettiği getirinin gelecek dönemde de elde edileceği yönünde bir garantinin olmadığı tüm yatırımcılar tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu tür yatırımlarda daha çok geleceğe ilişkin beklentiler ile yatırımcının risk ve vade tercihinin fonun risk ve vade yapısı ile uyumu dikkate alınmalıdır. Örneğin yatırımcının önümüzdeki dönem için hisse senedi piyasasında yükseliş beklentisi var ise hisse senedi veya A tipi fon katılma belgesi satın alması ya da faiz oranlarında düşme beklentisi var ise tahvil ve bono fonu ya da B tipi fon katılma belgesi satın alması uygun olacaktır.

Farklı fonların karşılaştırılması Amaca uygun fon tipi belirledikten sonra bu kategoride fonların performansını karşılaştırmakta fayda vardır.

Performans karşılaştırırken dikkat edilmesi gerekenler;

- Fonun getirisine bakın.
- Maliyetleri karşılaştırın; Maliyetler fon seçiminde önemlidir çünkü bunlar sizin gelirinizi düşürür. Mali tablolarından gelir tablosunda giderler kısmını bulun ve ona bakın. Gelirinizi etkileyecek giderler iki türdür.
- Katılma belgesi satış komisyonu (bu katılma belgesi alınıp satıldığında ödenir). Bazı fonlar katılma belgesi alım satım için ücret almazlar alanların ise katılma belgesinin satış ve geri alınmasına ilişkin esasları fon iç tüzüğünde yer alır. Düzenlemelere göre likit fonlar dışında kalan fonlarda katılma belgesinin fona geri satılmak istendiğinde komisyon uygulanabilmektedir.
- Fon yönetim ücretleri, aracılık komisyonu gibi devam etmekte olan harcamalar (fonda kaldınız sürece maruz kaldığınız giderlerdir).

Yatırım fonu katılma belgesine yatırım yapmayı planlayan tasarruf sahiplerinin aşağıda sayılan konularda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

- Fonun kurucusu ve bu kurucunun yönettiği fonların türü ve tipi,
- Fonun en yakın tarihli portföy bileşimi,
- Fonun portföyünü yöneten portföy yöneticisi,
- Kurucunun geçmiş dönemde fon türlerine göre sağladığı verim ve bunun aynı türdeki diğer fonlara göre başarısı,
- Fon katılma belgelerinin alınıp satılabileceği yerler ve işlem saatleri,
- Katılma belgesini paraya çevirebilmek için önceden ihbar koşulunun aranıp aranmadığı.

Yukarıda sayılan bilgiler ve gerek duyulduğunda daha ayrıntılı bilgiler katılma belgesinin alınıp satıldığı yerlerde hazır bulundurulan izahnameden ve fonun portföyü ile verimine ilişkin bilgileri içerecek şekilde her ay sonunda hazırlanan aylık ve dönem sonlarında hazırlanan yıllık raporlardan temin edilebilir.

YATIRIM FONLARI VE KATILMA BELGESİ SAHİPLERİ NASIL VERGİLENDİRİLİR?

Yatırım Fonunun Vergilendirilmesi Açısından

- Yatırım fonlarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, yani portföye alınan varlıkların alış fiyatından daha yüksek fiyatlardan satılması nedeni ile oluşan karlar ile bu varlıkların faiz, kar payı gibi getirileri, kurumlar vergisinden muaftır.
- B Tipi yatırım fonları portföy işletmeciliği kazançları üzerinden % 10 gelir vergisi kesintisi yaparlar. Buna göre B Tipi yatırım fonlarında, bir önceki güne göre portföyde oluşan değer artışının % 10'u vergi olarak kesilir. A Tipi yatırım fonlarında ise böyle bir kesinti yoktur.

Yatırım Fonlarının Katılma Belgelerini Satın Alan Tam Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

- *Tam Mükellef Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi*

Fon katılma belgesi kar payları Gelir Vergisi Kanunu'nun 75/1 maddesine göre menkul sermaye iradı sayılmaktadır. Ancak, sözkonusu kanuna, 14.08.1999 tarih ve 23786 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4444 sayılı Kanun ile eklenen Geçici Madde 55 uyarınca; 01.01.1999 - 31.12.2002 tarihleri arasında elde edilen ve stopaj yoluyla

vergilendirilmiş bulunan menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerine 3denen kar payları için yıllık beyanname verilmeyecek ve diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bu gelirler beyannameye dahil edilmeyecektir.

- *Tam Mükellef Tüzel Kişilerin Vergilendirilmesi*

A ve B Tipi yatırım fonu kar payları KVK'nun 4369 sayılı Kanun'la değişik 25'inci maddesinde belirtilen %30 oranlı kurumlar vergisine tabidir.